

УДК 001:821.378

СПІВПРАЦЯ КАФЕДРИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І ЛАБОРАТОРІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рейпольська О.Д.

Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України

У статті презентовано основні напрями співпраці лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України та кафедри дошкільної освіти Педагогічного університету імені Бориса Грінченка щодо забезпечення науково-дослідницької діяльності. Розкрито зміст наукової співпраці за чотирма основними напрямками: власна наукова діяльність викладачів і співробітників; навчально-дослідницька робота студентів, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до навчального плану, як обов'язкова для всіх студентів; навчально-дослідницька робота, що здійснюється поза навчальним процесом у гуртках, проблемних групах; наукова робота, пов'язана з науковими конференціями, конкурсами, олімпіадами тощо.

Ключові слова: фахівці дошкільної галузі, спеціальна підготовка, науково-дослідницька діяльність, бакалаврська робота, магістерська робота.

Постановка проблеми. Наукова співпраця викладачів кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту імені Бориса Грінченка та співробітників лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України є одним із основних чинників удосконалення теоретичної, загальнопрофесійної і спеціальної підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти (бакалаврів, спеціалістів, магістрів). За останні п'ять років науково-дослідницька співпраця суттєво змінилась як змістовно, так і організаційно.

Метою статті є висвітлення основних напрямів співпраці лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України та кафедри дошкільної освіти Педагогічного університету імені Бориса Грінченка щодо забезпечення науково-дослідницької діяльності.

Сьогодні наукова співпраця здійснюється за чотирма основними напрямками: власна наукова діяльність викладачів і співробітників; науково-дослідницька робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до навчального плану, як обов'язкова для всіх студентів; науково-дослідницька робота, що здійснюється поза навчальним процесом у гуртках, проблемних групах; наукова робота, пов'язана з науковими конференціями, конкурсами, олімпіадами тощо.

Кафедра дошкільної освіти і лабораторія дошкільної освіти і виховання підтримують міцні професійні зв'язки і беруть участь у спільних засіданнях, співпрацюють з питань підготовки навчальних підручників і посібників, проведення наукових досліджень.

Викладачі кафедри дошкільної освіти працюють над загальною комплексною темою дослідження: «Нова стратегія підготовки фахівців дошкільної освіти» (науковий керівник: Беленька Г.В., доктор педагогічних наук, професор). Ця проблема є провідною для більшості викладачів тому об'єднує широке коло досліджень викладачів кафедри (аспіратів, доцентів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук). Кожен з них працює над виконанням науково-дослідної програми та систематично готує публікації з питань

комплексної теми кафедри. Окрім того, викладачі кафедри активно долучаються до науково-дослідної роботи лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України. Так, доктор педагогічних наук, професор Беленька Г.В. долучилася до роботи над науково-дослідною роботою за темою «Науковометодичне забезпечення базових якостей особистості старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу». Ганна Володимирівна розкрила теоретико-методичні засади формування такої вкрай важливої базової якості старшого дошкільника як відповідальність. У межах даної роботи Ганна Володимирівна є членом авторського колективу монографії «Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ» (2015 р.) та методичного посібника «Виховуємо базові якості старшого дошкільника в умовах ДНЗ» (2015 р.).

Результати власних наукових досліджень викладачі кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту імені Бориса Грінченка та співробітники лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України мають можливість презентувати на науково-практичних конференціях, семінарах, організаціях яких є обидва інститути.

Так, викладачі кафедри дошкільної освіти щорічно беруть активну участь у роботі Всеукраїнської науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України. В свою чергу, співробітники лабораторії дошкільної освіти і виховання долучаються до участі у наукових семінарах та конференціях кафедри. Завдяки цій співпраці кількість наукових публікацій викладачів кафедри також зростає. Так, у порівнянні з 2015 роком (близько 30 статей, тез наукових повідомлень, навчальних посібників та програм) лише за 2016 рік викладачами кафедри було опубліковано понад 50 наукових статей, тез наукових повідомлень, навчальних посібників та програм.

Цінним на наш погляд є те, що підготовлені та опубліковані праці орієнтовані на перспективні напрямки сучасної дошкільної освіти, висвітлюють деякі аспекти вузівського освітнього проце-

су та професійної підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти, особливості навчання дітей дошкільного віку і мають за мету допомогти студентам у набутті відповідних компетенцій. Окрім того, викладачами кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту імені Бориса Грінченка київського університету забезпечено професійно-орієнтовані дисципліни необхідними методичними розробками, а матеріали підготовлені співробітниками лабораторії дошкільної освіти і виховання використовуються під час розробки навчально-методичного забезпечення фахової підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта».

Досвід роботи та результати наукових досліджень педагогів обох підрозділів обговорюються на засіданнях семінарів, який систематично проводиться кафедрою, в обговоренні питань даного семінару приймають активну участь всі фахівці. Серед проблем, які є предметом вивчення і обговорення можна назвати такі: методологічні засади дошкільної освіти, модульна система як метод функціонально-професійної орієнтації молодих фахівців, модернізація та інновації в дошкільній освіті в умовах соціокультурного розвитку, удосконалення самостійної роботи студентів за вимогами кредитно-модульної системи навчання, педагогічна співпраця в процесі науково-дослідної роботи та інші.

Викладачі кафедри дошкільної освіти і співробітники лабораторії дошкільної освіти і виховання вже понад п'ять років займаються науково-експертною роботою. Так, кандидат педагогічних наук, професор Машовець М.А., кандидат педагогічних наук, доцент Коваленко О.А. та доктор педагогічних наук, провідний науковий співробітник Гавриш Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент Рейпольська О.Д. – члени науково-методичної комісії з дошкільної освіти Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

Кафедра постійно турбується про наукове зростання своїх кадрів: викладачі є здобувачами вчених ступенів докторів та кандидатів педагогічних наук на базі Інституту проблем виховання НАПН України – на його базі було захищено кандидатські дисертації Половіною О.А. (2007 р.), Стаєнною О.А. (2012 р.), Карнаухоною А.В. (2016 р.). У 2012 році Г.В. Беленська успішно захистила докторську дисертацію.

Сучасні тенденції якісного оновлення та підвищення ефективності професійної підготовки фахівців дошкільної галузі спонукають викладачів кафедри дошкільної освіти до удосконалення системи організації навчально-дослідної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта» у Педагогічному інституті імені Бориса Грінченка, а співробітників лабораторії дошкільної освіти і виховання долучатися до їх рецензування.

Викладачі кафедри, реагуючи на соціальне замовлення сьогодення, сприяють формуванню творчої особистості фахівця, активізації навчально-творчої діяльності. У нинішніх умовах, коли в Україні взято за взірць європейську освітню модель, на кафедрі дошкільної освіти змінено стиль викладання, пріоритетною є орієнтація на демократичні, толерантні методи у спілкуванні зі студентами. Залучення студентів до навчально-дослідної роботи є одним з найперспективніших

напрямів освітньої діяльності кафедри дошкільної освіти і лабораторії дошкільної освіти і виховання.

Організація науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта» освітня програма магістерська (другий рівень) має на меті забезпечити формування науково-дослідної складової професійної підготовки майбутнього викладача вищої школи (методологічна культура, засвоєння теоретико-методологічних засад наукового дослідження, оволодіння методами науково-пошукової роботи, розвиток нахилів до дослідницької діяльності тощо). Водночас цей вид діяльності сприяє формуванню в майбутніх викладачів умінь організовувати науково-дослідну роботу студентів, які здобувають професійну освіту у вищих навчальних закладах за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Науково-дослідна робота студентів спеціальності включає в себе два взаємопов'язаних елементи: навчання студентів основ науково-дослідної роботи, організації наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом викладачів кафедри.

Система організації науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта» представлена у вигляді схеми 1.

Під час навчальних занять, на консультаціях, у процесі індивідуальної роботи з викладачами кафедри студенти пізнають сутність наукової діяльності, особливості науково-дослідної праці педагога вищої школи, форми її організації, специфіку магістерського дослідження, кандидатської та докторської дисертацій; залучаються до виконання творчих завдань, що мають характер науково-педагогічного пошуку. Індивідуальний досвід проведення наукового дослідження у студентів формується під час виконання ними індивідуального навчально-дослідного завдання. Здійснення такого виду дослідження має на меті демонстрацію рівня наукової кваліфікації студента (розуміння досліджуваної теми, знання методології та методики дослідження, умінь самостійно вести науковий пошук, розв'язувати конкретні завдання, обґрунтовувати висновки тощо).

Значна роль у забезпеченні високої ефективності науково-дослідної діяльності студентів належить бібліотечному фонду. Завдяки багаторічній співпраці вони мають користуватись бібліотечним фондом лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України. У лабораторії створено належні умови для забезпечення студентів можливістю роботи з електронними каталогами, електронною бібліотекою.

Студенти опановують різними формами навчально-дослідної роботи: індивідуальні навчально-дослідні завдання, лабораторні роботи, які передбачають елементи наукового дослідження (складання узагальнених таблиць, структурних блок-схем лекції, переліку визначень ключових понять курсу з посиланням на джерела, анотавання статей, книг або окремих їхніх розділів, написання рефератів і доповідей тощо), реферати, курсові і дипломні роботи; виконують конкретні завдання науково-дослідного характеру в період практики.

Підготовка реферату є дієвим засобом формування у студентів спеціальності «Дошкільна освіта» навичок опрацювання літературних джерел.

Робота над ним сприяє розвитку наукового мислення студентів (вміння аналізувати, зіставляти та узагальнювати різні точки зору на ту чи іншу проблему, вміння характеризувати конкретний матеріал, формулювати висновки); розширення світоглядної парадигми, поглиблення фахових знань із навчальної дисципліни чи наукової проблеми; розвиток технологічних умінь наукової роботи (вміння самостійно знаходити наукові джерела, скласти бібліографію, користуватися різними засобами здобуття наукової інформації); оволодіння основами наукового писемного мовлення.

Організація науково-дослідної роботи студентів, що навчаються за програмами бакалаврської та магістерської підготовки, має свої особливості. Зазвичай, перші кроки студентів у світ науки пов'язані з опрацюванням наукової літератури за програмами вивчення навчальних дисциплін, оволодінням вміннями працювати у фондах бібліотек, користуватися різними видами каталогів, конспектувати, готувати анотації, виписки, цитувати літературні джерела тощо. Вони набувають досвіду наукової роботи, знайомлячись із дослідницькими методами, засвоюючи основні поняття наукового апарату дослідження, опановуючи правила збору необхідної наукової інформації, готуючи реферати, повідомлення і доповіді, практичні завдання творчого, пошукового характеру до семінарських і практичних занять, беручи участь у роботі наукових студентських гуртків, конференцій. Поступово зміст науково-дослідної роботи від курсу до курсу ускладнюється.

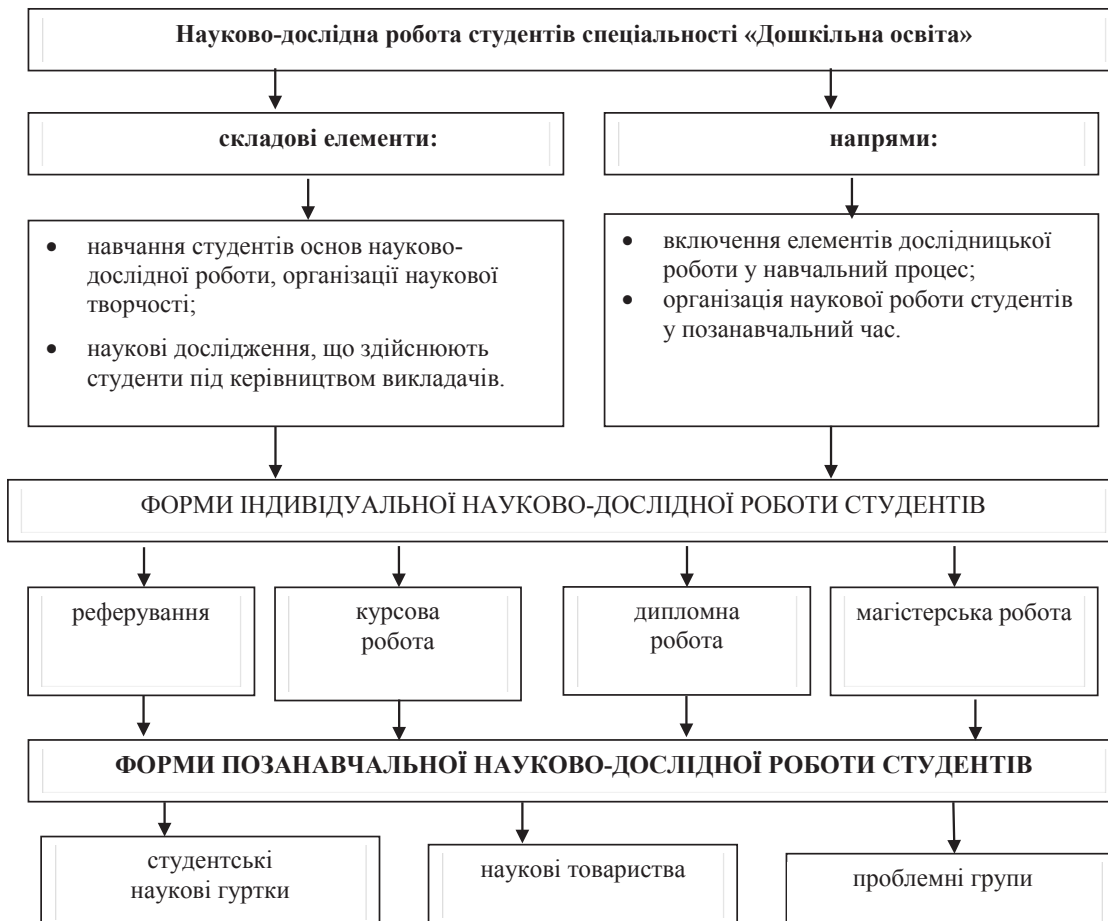
У залежності від спеціальності, за якою студенти здобувають професійну освіту, на другому-третьому курсі виконуються курсові роботи з психолого-педагогічних дисциплін. Під час педагогічної практики виконується ряд завдань науково-дослідницького характеру, проводиться експериментальна робота за планом курсової. Виконання комплексу таких завдань дозволяє студенту свідомо підійти вибору теми майбутньої магістерської (дипломної) роботи, яка є підсумком їхньої науково-дослідної роботи в університеті. Такою є загальноприйнята логіка організації науково-дослідної роботи студентів, яку має засвоїти випускник магістратури.

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України курсові роботи студентами спеціальності «Дошкільна освіта» виконуються з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних за час навчання, вони є кваліфікаційними навчально-науковими результатами, що доводять отримання студентами теоретичних знань у галузі педагогіки, психології, іноземної мови, а також оволодіння практичними вміннями згідно з профілем підготовки. Курсова робота одна з форм самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі, яка являє собою наукове дослідження однієї або декількох проблем у межах навчальної дисципліни.

Зміст науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта» освітня програма магістерська (другий рівень), визначається інди-

Схема 1

Система організації науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта»

відуальним планом. Керівництво науковими роботами здійснюють викладачі кафедри, які мають науковий ступінь кандидата педагогічних наук. В основу науково-дослідної роботи студентів покладено експериментальну діяльність на підставі ґрунтовного вивчення теоретичних матеріалів з проблем педагогіки. Ця система дозволяє змінювати характер знань студентів із суто теоретичних на теоретично-практичні, а також формувати у студентів навички дослідної діяльності, що є одним із основних завдань вищої освіти.

Тематика наукових робіт оновлюється та коригується щорічно з урахуванням набутого на кафедрі досвіду, побажань співробітників лабораторії дошкільної освіти і виховання, які беруть участь у рецензуванні робіт і рекомендацій Державної екзаменаційної комісії. Крім того, викладачі намагаються враховувати різноманітність інтересів студентів у галузі наукової теорії й практики, а також результати роботи у наукових студентських товариствах. Серед проблем, які є центром інтересів студентів можна назвати проблему розвитку пізнавальної активності та самостійності дошкільників, розвиток фізичних якостей у дітей, розвиток соціальної компетентності дітей дошкільного віку тощо. Результати наукової роботи студентів обговорюються на засіданнях кафедри дошкільної освіти, висвітлюються в публікаціях і у доповідях під час проведення студентських наукових конференцій.

Крім того, студенти спеціальності «Дошкільна освіта» мають можливість виконувати дипломну роботу – це наукове дослідження, що виконують студенти, які навчаються за освітньо-професійним рівнем «спеціаліст». Ця форма навчально-дослідної роботи не є обов'язковою. Над її виконанням найчастіше працюють студенти, які виявили інтерес до наукової роботи й успішно оволоділи навичками дослідницької діяльності при підготовці курсової роботи на попередньому етапі професійної підготовки (у бакалавраті).

Окремий напрям роботи викладачів кафедри дошкільної освіти є керівництво науково-дослідною роботою студентів-магістрантів. Студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» обов'язково виконують магістерське дослідження.

Кафедрою дошкільної освіти розробляється та щорічно оновлюється тематика магістерських робіт, яка затверджується щорічно засіданням вченої ради Інституту. Студенти виконують магістерські роботи з проблем загальної і дошкільної педагогіки, педагогіки вищої школи та спеціальних методик. Тематику магістерських робіт розробляються з урахуванням наукових інтересів викладачів, студентів-магістрантів та актуальності, значущості наукової проблеми для сучасної освіти.

Виконання магістерської роботи організується в три основні етапи: підготовчий, змістовий, заключний. Магістерські дисертації є самостійними науковими дослідженнями на певну тему. Рабо-

ти, які виконуються зараз, мають науковий або прикладний характер. Обов'язковим є наявність рецензії на магістерську роботу студента, публікації за змістом роботи, довідка на антиплагіат.

Науково-дослідницька робота магістрантів у межах навчального процесу є обов'язковою для кожного студента і охоплює всі форми навчальної роботи: написання рефератів з конкретної теми в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, що містять елементи проблемного пошуку, виконання завдань дослідницького характеру в період викладацької практики, підготовка і захист магістерських робіт.

Одним з найважливіших засобів формування висококваліфікованих фахівців є науково-дослідницька робота поза навчальним процесом. Нею передбачено:

- участь студентів у роботі наукових гуртків, проблемних груп, творчих секцій;
- залучення до студентських конференцій, олімпіад, конкурсів наукових студентських робіт;
- проведення досліджень у межах творчої співпраці кафедри дошкільної освіти із лабораторією дошкільної освіти і виховання;
- написання статей, тез доповідей, інших публікацій, як самостійних, так і у співавторстві з науковими керівниками.

За такої організації науково-дослідної роботи успішно реалізуються творчі студентські проекти, здійснюється комплексне вивчення тієї чи іншої наукової проблеми, розробляються програми педагогічних експериментів, готуються наукові доповіді, реферати, публікації тощо. Традиційними науково-організаційними заходами, що проводяться у педагогічному інституті імені Бориса Грінченка, на яких відбувається презентація наукових здобутків студентів, є науково-практичні конференції, Декади студентської науки, конкурси студентських наукових робіт та ін.

Залучення студентів до науково-пошукової роботи не лише сприяє поглибленню їхніх знань із дисциплін, що вивчаються, а й формує у майбутніх фахівців наукову складову їх фахової компетентності, розвиває такі особистісні якості, як самостійність, організованість, творчість, прагнення до самоосвіти тощо.

Таким чином, підсумовуючи, робимо висновок, що сучасний стан науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти та лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України свідчить про ефективність співпраці, постійний творчий пошук викладачів і співробітників. Основні напрями наукової діяльності повністю відповідають профілю підготовки фахівців дошкільної галузі. Отже, науково-дослідна співпраця підрозділів є стабілізованою і розвивається у руслі змін, що відбуваються у психолого-педагогічній науці.

Список літератури:

1. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в днз: монографія / Г.В. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагоніна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. О. Рейпольської. – Харків: «Друкарня мадрід», 2015. – 330 с.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, В. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагоніна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. Н. Гавриш – Х.: Мадрид, 2015. – 220 с.
3. Наказ Міністерства Положення Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах від 02.06.1993 № 161.
4. Освітня програма магістерська (другий рівень) Організація науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта».
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. – Президент України; Указ, Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013 – Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
6. Формування естетичного ставлення до природи засобами образотворчого мистецтва у старших дошкільників (на матеріалі ознайомлення з пейзажним живописом) спеціальність 13.00.08 – дошкільна педагогіка).
7. Виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку на традиціях рідного краю (13.00.08 – дошкільна педагогіка).
8. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах ступеневої системи освіти (13.00.08 – дошкільна педагогіка).

Рейпольская О.Д.

Институт проблем воспитания
 Национальной академии педагогических наук Украины

СОТРУДНИЧЕСТВО КАФЕДРЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ЛАБОРАТОРИИ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Представлены основные направления сотрудничества лаборатории дошкольного образования и воспитания Института проблем воспитания НАПН Украины и кафедры дошкольного образования Педагогического университета имени Бориса Гринченко по обеспечению научно-исследовательской деятельности. Раскрыто содержание научного сотрудничества по четырем основным направлениям: собственная научная деятельность преподавателей и сотрудников; научно-исследовательская работа, которая является неотъемлемым элементом учебного процесса и входит в учебный план, как обязательная для всех студентов; научно-исследовательская работа, которая осуществляется вне учебного процесса в кружках, проблемных группах; научная работа, связанная с научными конференциями, конкурсами, олимпиадами и тому подобное.

Ключевые слова: специалисты дошкольной отрасли, специальная подготовка, научно-исследовательская деятельность, бакалаврская работа, магистерская работа.

Reypolskaya O.D.

Institute of Problems of Education
 National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

COOPERATION OF THE DEPARTMENT OF PRESCHOOL EDUCATION AND LABORATORY PRE-SCHOOL EDUCATION AND TRAINING FOR THE RESEARCH ACTIVITY

Summary

The key areas of cooperation between the laboratory of preschool education and upbringing of the Institute of Problems of Education NAPS of Ukraine and the Department of Preschool Education named after Boris Grinchenko Pedagogical University to provide research activities. The content of scientific cooperation in four main areas: own research activities of faculty and staff; research work, which is an integral part of the educational process and is included in the curriculum as a compulsory for all students; research work, which is carried out outside of the educational process in the circles, distressed groups; scientific work related to scientific conferences, competitions, contests and etc.

Keywords: pre-school specialists industry, specialized training, research and development activities, Bachelor work, Master's work.